

"MINO WARA WACKRA KARA" - SUOMALAISEN KOSIJAN RUOTSIA 1600-LUVUN NÄYTELMÄSSÄ

Pirkko Forsman Svensson

Kielikeskus

Helsingin yliopisto

This paper deals with *Alle Bedlegrannas Spegel*, a Swedish drama published anonymously in 1647. It is a story of a young lady, Margaretha, and her suitors, intended as a lesson to women like Margaretha, who reject good and honest men. After rejecting nine suitors Margaretha accepts the tenth, a violent Finn who treats her ill and fatally stabs her.

The Finn's cruelty and rude manners make one wonder whether the writer had a negative attitude towards Finns in general. Another conspicuous aspect of the Finn is his way of speaking a kind of mixed language, Swedish with a strong Finnish accent and other Finnish elements. The mixture of languages was no doubt intended to provoke laughter from the audience, and it is also the most interesting aspect of the play to a linguist.

The present paper discusses those elements of the Finn's speech that the writer obviously considered to be a Finnish influence. These appear in phonology, morphology, vocabulary, and even in syntax. In many respects, the foreign elements of the Finn's Swedish are the same as can be found in the Swedish of modern Finnish speakers, immigrants and others. The difficulties remain the same.

Keywords: Old Swedish, drama, Finnish accent, Finnish interference

1 TAUSTAKSI

Ruotsissa ilmestyi v. 1647 tuntemattoman tekijän knittelidraama *Alle Bedlegrannas Spegel* (vastedes: *Bedlegranna*), ja jo samalla vuosisadalla siitä otettiin lisäpainoksia (Collijn s. 866). Näytelmän päähenkilö on nirso Margaretha-neito, jonka kättä kosija toisensa jälkeen turhaan tavoittelee. Tekijä on omistanut näytelmän Margarethan kaltaisille kopeille neidoille kaikkien heidän rehellisten kosijoidensa puolesta. Opetus on karu: hylättyään yhdeksän kosijaa Margaretha suostuu vaimoksi kymmenennelle, Finnelle eli suomalaiselle, joka alkaa heti pahoinpidellä vaimoaan ja iskee tämän lopulta puukolla kuoliaaksi.

Finnestä on tehty näytelmässä veitseen tarttuva raakalainen, joka verityönsä jälkeen pakenee esivaltaa meren yli Suomeen. Hänen raakuutensa ilmenee myös

kielenkäytöstä, vaimoon kohdistuvista kirouksista, herjoista ja uhkailuista. Kielentutkijan kannalta kiinnostavinta antia on kuitenkin Finnen sekakielisyys, hänen ruotsinsa suomalaiset äänne-, rakenne- ym. piirteet. Roolihahmon luojan on täytynyt seurata läheltä ruotsia murtavien suomalaisten kanssakäymistä voidakseen käyttää heidän puutteellista kielitaitoaan yleisön naurattamiseen. (1700-luvun Ruotsi-Suomen kirjallisuudessa käytetystä sekakielestä ks. Lilius 1994: 77-81, erityisesti Turun sekakielestä s. 255-266.)

Vanhoja ruotsalaisia draamoja tutkinut Lars-Erik Edlund (1996: 77) toteaa kieliä sekoitetun monestakin syystä: "Först och främst har dessa partier [nim. sekakieliset kohdat] i dramerna naturligtvis tillkommit för att roa publiken. Men språkblandningen signalerar också olika sociala skillnader och åskådliggör ibland dessutom hela problematiken kring språkinläring och tvåspråkighet." Edlundin mielestä sekakielen käyttö on kuitenkin harvassa draamassa yhtä tietoista kuin nyt puheena olevassa Bedlegranna-näytelmässä.

Bedlegrannassa pilkataan ylpeitä neitoja, joille kosijat eivät kelpaa, mutta pilkan kohteena ovat selvästi myös suomalaiset (vrt. Edlund 1996: 83). 1600-luvun puolivälissä suomalaiset maahanmuuttajat olivat Ruotsissa vanha ilmiö, samoin Tukholmassa käyivät suomalaiset kauppiat. Onko näytelmän kirjoittaja pannut Finnen puhumaan sekakieltä vain kuulijoita huvittaakseen, vai voiko tässä ehkä uumoilla jonkinlaista kannanottoa Ruotsin ikivanhaan suomalaissiirtolaisuuteen tai suomalaisten haluttomuuteen oppia emämaan kieltä? En puutu kirjoituksessani siirtolaisproblematiikkaan enkä valtakunnan tuolloiseen kielitilanteeseen (aiempien vuosisatojen suomalaisista siirtolaisista tarkemmin Huovinen 1980 ja Tarkiainen 1990), vaan tarkastelen Finnen kieltä. Näytelmän kirjoittaja on osoittanut ortografian keinoin suomenkielisen ruotsinpuhujan tyypilliset virheet, ts. sellaiset kielenpiirteet, jotka ruotsalaiskuulija on mieltänyt suomalaisuuksiksi. Finnen repliikeistä käy ilmi, että niiden sepittäjä oli kuunnellut sekakieltä puhuvia suomalaisia, ehkä juuri Tukholmassa. Näytelmän muut kosijat edustavat 1600-luvun ammattien kirjoa - pappi, kellonvalaja, kokki, huovi, räätäli, renki, suutari, seppä, kauppias - kun taas suomalaisesta käytetään vain nimitystä "Finne". Hänelläkin on tosin ammatti: hän on "Kärle-Finne", joka valmistaa astioita (rts. *bunkar, kannor, tråg, vannor, ämbar*) ja matkustelee Tukholmaan (*Mino plä Tockholmis fara*). Roolihahmon esikuva olisi voinut olla Kalannin seudun vakkasuomalaisia (rts. *wackafinnar*), talonpoikaislaivureita, jotka kauppasivat puuastioitaan Tukholmassa ja kauempanakin (Otava 1967).

2 FINNEN PUHEEN ÄÄNTEELLISET SUOMALAISUUDET

Finnellä on näytelmässä kahdeksan puheenvuoroa, yhteensä 68 säeriviä (repliikit numeroituina artikkelin lopussa olevassa liitteessä). Puhekumppanina on neito (Jungfru), jonka repliikit ovat kaikki ortografialtaan ja rakenteeltaan 1600-luvun normaaliruotsia. Esittelen Finnen puheen sellaisia piirteitä, joita ruotsinkielinen kuuntelija on todennäköisesti pitänyt suomalaisina. Mitkä piirteet ovat herättäneet

kirjoittajan huomiota ja siirtyneet Finnen roolihahmoon?

Ruotsi näyttää tuottaneen 1600-luvun suomalaisille samoja ääntämisvaikeuksia kuin nykysuomalaiselle. Kirjoitetussa näytelmässä moni normista poikkeaminen jää piiloon, sillä ortografia ei paljasta prosodiaa eikä useiden äänteidenkään reaalistumista. Voimme vain olettaa, että todellisen Finnen puheessa esim. painotus, kvantiteetti ja intonaatio olisivat poikenneet sen ajan normaaliruotsista. Replikeistä ei myöskään näy, miten Finne äänsi vaikkapa sanojen *jungfru* ja *blod* vokaalit *u* ja *o*; todennäköisesti niissä olisi kummassakin ollut sama *u* kuin suomen sanassa *jumala* (vrt. 1. *jumalaxi*). Jos suomalainen ylimalkaan puhuu ruotsia murtaen, hän käyttää samaa suomen *u*:ta sellaisissa ruotsin sanoissa kuin kyseisen näytelmän 1. *punka*, *Jungfrw*, 3. *Krund*, 5. *Plokorff*, *sudit*, *til godo* jne. (Ks. Pedersen et al. 1996: 88-90.)

Konsonantistossa näkyy suomen kielelle tyypillinen fonologinen piirre: soinnilliset klusiilit *b*, *d*, *g* ääntyvät soinnittomina, *p*, *t*, *k*. (Samoista virheistä nykysuomalaisten puheessa ks. Pitkänen 1980: 191, Hyltenstam-Lindberg 1983: 23-25, Hyvärinen 1994: 33-34, Pedersen et al. 1996: 94-95, 1700-luvun runoissa Lilius 1994: 258). Tällaisesta näytelmässä on runsaasti esimerkkejä, joten ilmiö oli kirjoittajalle tuttu:

b -> *p*:

1. *pekära* (begära); *punka* (bunkar); 5. *karpas* (karbas); *Kålpla* (kålblad); *Plokorff* (blodkorv); *lägkia i plöt* (lägga i blöt); 7. *paktalar* (baktalar); 8. *Pöfwele* (bövel).

d -> *t*:

1. *taxi* (dags); 5. *tagh* (dag); *Tricka* (dricka); *tryper* (dryper); *tåra* (dåra 'lura'); 8. *traar* (drar); *tijt* (dit).

g -> *k*:

1. *Kudh* (Gud); *kuti* (gjutit); 3. *Kård* (gård); *Krund* (grund); 5. *kladh* (glad); 7. *kranneligh* (grannelig); 8. *ikän* (igen); *köra*, *kiort* (göra, gjort).

Hyperkorrektiksi voinee tulkita *d*:n käytön *t*:n tilalla sanassa *till*, ellei sitten kyseessä ole pelkkä ortografinen horjunta (ks. myös Lilius 1994: 258): 1. *dil ächte* (till äkta); 3. *Der dil* (där till), *dil* (till). Jopa ruotsin I-foneemin korvaamisesta suomalaisella *s*:lla (vrt. Hyvärinen 1994: 35, Pedersen & al. 1996: 99) löytyy näytelmästä esimerkki: 5. *steekt och sudit* ('stekt och sjudit'). Näytelmän ruotsalaisen kokin puheessa saman verbin suhu-*s* on osoitettu *si*:lla: A4a *siuda* (sjuda).

Suomen fonotaksin mukaisesti sanan alussa on vain yksi konsonantti, mistä syystä ruotsin sananalkuisten konsonanttiyhtymien redukoituminen on suomalaisten puheessa äidinkielen vaikutusta (Hyltenstam-Lindberg 1983: 27-28, Källström 1985: 14, 17). Tätä ilmiötä on myös hyödynnetty Bedlegranna-näytelmässä: 1. *kuta* (skuta); *Tockholmis* (i Stockholm); *lechte* (släkt); 2. *lemme* (slem); *Lesk* (fläsk); 7. *laxa* (slags); *kamligh* (skamlig); 8. *nappa* (snappa).

3 SUOMEN MUOTO- JA LAUSEOPIN PIIRTEITÄ

Näytelmässä on useita sananmuotoja, jotka ovat ruotsissa konsonanttiloppuisia mutta ovat Finnen puheessa saaneet loppuvokaalin (yleensä *a:n*). Tällaiset voisi käsittää äänneasun suomalaistamiseksi (vrt. Källström 1985: 17) ja siis äänneopin ilmiöiksi. Toisaalta on mahdollista, että näytelmän sepittäjä ei ole kuvannut puhtaasti fonologista vaan myös morfologista ilmiötä.

Ruotsia taitamaton suomalainen kuuli samantapaisia muotoja sekä verbeistä että nomineista: *a*-loppuisia olivat verbien infinitiivi ja aiemmin myös monikon finiittimuoto (*tala*), *a*-loppuiset substantiivit (*piga*), eräät adjektiivien muodot (*glada*) ja niin ikään vanhan ruotsin *a*-loppuinen monikon genetiivi (esim. Bedlegranna A2a *til Manna* 'till män'); *ar*-loppuinen voi olla verbien yksikön finiittimuoto (*talar*) tai substantiivin monikko (*gossar*). Useilla sanatyypeillä oli jokin *a*-loppuinen muoto, joten *a*:llisesta asusta saattoi tulla muunkieliselle jonkinlainen eri funktioissa käytettävä prototyyppi. 1. *wackra* 'vacker(t)', 'vackra'; *köra* 'gör', 'göra'; *punka* 'bunkar' (subst.) tai 'bunka' (verbi) ym. Niinpä Finne käyttää *a*-loppuisia asuja verbin preesensin 1. persoonasta sekä adjektiiveista ja substantiiveista yksikössä ja monikossa. Joissakin tapauksissa syynä on riimin tavoittelu. Esimerkkejä: 1. *wackra punka* (bunkar); *wackra lechte* (vacker släkt); *wackra kara* (vacker karl); *köra* (gör); *pekära* (begär); *wara* (är; myös imperfekti); 8. *mino wara föra* 'jag var före'); *hälsa* (hälsar); 2. *haa* (har); 4. *räckia* (räcker); 6. *andra tolka* (dolk); *wackra Folka* (vackert folk); 7. *laxa* (slags); *Karra* (karl); 8. *andra Finna* (finnar); *föra* (före, förr; tekstissä myös: *för*). Lisävokaalina esiintyy myös *i* ja joskus *e*, mutta *e*:lliset tapaukset voi useammin panna riimin syyksi: 1. *taxi* (dags), *lechte* (släkt), 2. *lemme* (slem), *Köte* (kött), 8. *Pöfwele* (bövel). (Infinitiivistä preesensin ja imperfektin funktiossa siirtolaisruotsissa ks. Hyltenstam-Lindberg 1983: 36-45.) Kun lukee muiden kosijoiden repliikkejä, havaitsee eron: muodot ovat ajan normien mukaisia, samoin neidon vuorosanat.

Muoto-opin ilmiötä on sporadinen artikkelittomuus: 1. *Mino wara wackra kara* (en vacker karl); 2. *Mino är Finne* (en finne); 7. *Mino är lijka Karra* (en (jäm)lik karl) *öfwer tigh*. Tapaukset, joissa *t* on kadonnut sanan lopusta, selittyvät yhtä hyvin puhekielisyydellä kuin suomelle tyypillisellä vokaaliloppuisuudella: 1. *wari* (= *varit*, ellei: *wara*), *kuti* (= *gjutit*), 2. *hemme* (= *hemmet*, ellei: *hemma*). Supiiniksi tulkittu *wari* on vailla apuverbiä, joten sen voinee "lukea" myös muodoksi *wara*. Niin ikään *hemme*-asu voi tarkoittaa adverbia *hemma*. Finnellä on muitakin tyypistymäasuja, joita ei löydy toisten kosijoiden repliikeistä; heittyneessä sananlopussa on tällöin soinnillinen klusiili *d* tai *g*: 5. *plo pro blod* (*Plokorff*), *pla pro blad* (*Kålpla*), 1. *plä pro pläga(r)*.

Silmiinpistäväenä piirteenä Finnen repliikeissä ovat suomalaisten persoonapronominien *minä* ja *sinä* *o*-loppuiset variantit (*mino*, *sino*), joiden lukutapa lienee /minu/, /sinu/. (Pronominien vartalomorfeemin kuuli tietenkin puheessa useammin kuin nominatiivin, joten se lienee jäänyt ruotsalaisen kuulijan mieleen.). Esiintymiä on runsaat kolmekymmentä, näistä vain kolme *sino*-tapauksia. Pronomineilla on yleensä subjektin funktio (merkitys 'jag' tai 'du'), harvemmin muu funktio ('min(a)', 'mig', 'din'). Lähes yhtä usein Finnen puheessa

esiintyy pronominiinien ruotsalaisia vastineita (*iagh, migh, min, tu, tigh, titt*), näistä valtaosa 2. persoonan muotoja. Finne käyttää siis 1. persoonassa suomen mukaista pronominasua *mino* ja 2. persoonassa ruotsin pronominia *tu*. Muoto *mino* käsittää nominatiivin, akkusatiivin ja possessiivipronominin funktiot (= sm. *minä, minun*, rts. *jag, mig, min*; vanhassa kirjasuomessa persoonapronominiin akkusatiivi oli pohjana olevien murteiden tapaan *n*-loppuinen 1800-luvulle asti): 1. *Mino wara* 'jag är'; 2. *Mino haa* 'jag har'; 7. *Mino stodh* 'jag stod'; 6. *mino Puppur* 'min puppa'; 1. *mino Hugh* 'mitt håg'; *mino Wannor* 'mina vannor'; *tu mino paktalar* 'du mig baktalar'. Suomalaisiin pronominisubjekteihin liittyvä predikaattiverbi on yleensä infinitiivin näköisessä (*a*-loppuisessa) asussa, mutta melko paljon on poikkeuksiakin: 2. *mino är*; 2. *Mino haar*; 7. *Mino tor* 'törs' *ryckia*; 8. *Mino traar*; 5. *Mino skal lära*; 5. *Sino skal äta*.

Replikeissä on satunnaisia suomen sanoja ja sijamuotoja, joista osa on arvoituksellisia. Finnen avausreplikkiin sisältyvät translatiivi *jumalaxi* sekä inessiivi *Tockholmis* ('i Stockholm'). Kontekstissaan oudon tuntuinen translatiivi (*mino hälsa jumalaxi*) esiintyy riimiparikkina (*so taxi - jumalaxi*), ja tervehdyksen sanat *hälsa* ja *jumala* (*Gud* tai oikeastaan *Guds frid*) esiintyvät näytelmän muiden kosijoiden avausreplikeissä: neidon luo saapuva toivottaa Jumalan rauhaa totutun tavan mukaan. Ohessa papin, kokin ja sepän tervehdykset:

- A2b *Gudz frijdh Gudz frijdh* och så godh åagh /
Så plägar man *helsa* effter Mosi Lagh /
A4a JAgh säger *Gudz frijdh* och så godh åagh /
A6b JAgh säger *Gudz frijdh* och godh dagh /
Så at *helsa* är mitt lagh /

Asu *Tockholmis* on 1600-luvun normaalisuomea niin nimivariantin (*Stockholmi ~ Tockholmi ~ Tuckulmi* ovat yleisiä ajan teksteissä) kuin loppuheittoisen inessiivin suhteen.

Muita suomalaisia tai suomalaisen tuntuisiksi tarkoitettuja sanoja lienevät 2. *roka* /ruoka/, *Puppur* ja 8. *Swerki* (Sverige). Finnen lausahdusta *Mino haar fult vp roka* voi verrata kauppiaan kehuskeluun (A7a) *Som hafwer - - Penningar fult up*, joka eroaa Finnen lauseesta sanajärjestykseltään. Finnen fraasi *fullt up* konteksteineen (vrt. myös 2. *Mino haar fult vp Lesk och Köte*) on Edlundin (1996: 84) mielestä "försök från författarens sida att återge en finskspråkig individs svenska". Finne puhuttelee kahdesti neitoa hyväilynimellä *Puppur*: 2. *min Puppur söte*, 6. *mino Puppur söta Kära*. Ilmaus perustunee aiemmin 'nukkea' merkinneeseen ruotsin sanaan *puppa* (< saks. *Puppe* < munkkilat. *puppa* < lat. *pupa*; ks. WessJn 1963 s. v. *puppa*). Finnen "johdos" *puppur(i)* voi olla suomalaisen vivahteen tavoittelua. Sverige-nimi on myös saanut suomalaisen asun /sverk(k)i/, jota voi verrata näytelmän prologissa käytettyyn asuun *Swerjes Land* tai kellonvalajan varianttiin A3b *Swärje*.

Ongelmallinen on Finnen neljä kertaa käyttämä ilmaus *kusa samra* (replikit 1-4), jolla ei ole vastinetta muiden kosijoiden puheenvuoroissa. Ruotsia ilmaus ei

Edlundin ja eräiden muiden ruotsalaisten tutkijoiden mukaan ole (suullinen tieto). Onko se siis suomea tai pikemminkin Finnen suomea, näytelmän tekijän suomalaisilta kuulema ilmaus, joka hänen korvissaan kuulosti tällaiselta? Ensimmäinen sana voisi olla *ku*-vartalon yksinäis-s:llinen inessiivi ('missä'), *samra* taas jonkin voimasanan variantti (vrt. *saamari*, *samperi* ym.). Mahdotonta ei ole sekään, että *kusa* on kahden sanan ty pistymä ja yhteensulauma (esim. Äsku[lle] säga). Kyseinen ilmaus on aina puheenvuoron alussa:

- 1 *KVsa samra* effter thet wari so taxi /
At mino hälsa jumalaxi /
- 2 *Kusa samra* mino är Finne icke lemme /
- 3 Ja *kusa samra* migh swara och wäll /
- 4 Ja *kusa samra* rätt så /

Outo fraasi tuntuu tarkoitetun puheenvuoron vahvistimeksi, koska Finne aloittaa sillä kaikki kosintaan liittyvät repliikkinsä. Merkitykseksi sopii 'totta totisesti', 'niin totta kuin' tms. Asia kaipaa lisää tutkimusta.

Suomen syntaksin tavoittelua voisi olla eräissä sanajärjestystapauksissa (vrt. *fullt upp* -lauseita edellä). Vaikutusta ei tosin ole helppoa näyttää toteen, kun kyseessä on sekä ruotsin että suomen osalta vanha kielimuoto ja lisäksi runomuotoinen tuote. Säkeiden verbioppisuus ja verbin määritteiden sijoittaminen pääsanansa edelle on yleistä koko näytelmässä eikä vain Finnen repliikkeissä: A3b *At iagh måtte eder til ächta taga; then som Klockor kan giuta*; A4b *En yppare Man iagh hafwa wil; Thet hade bättre hemma warit*; A6a *Effter eder Befalning iagh göra wil*.

Sanajärjestyksen arvaamattomuuden vuoksi parin säkeen merkitys jää epävarmaksi. Avausrepliikissään Finne lausuu heti tervehdyksen jälkeen: *Mino kuta pläga runka*. Tulkitsin säkeen alkuun näin: 'Minulla on tapana hioa puupahkuroita' tai 'Minä veistelen puupökölöitä'. (Vrt. Wess, n 1963 s. v. *kut*, *kuta*, *runka*.) Tulkinnassani *Mino* on subjekti ja *kuta* objekti. Säettä voi verrata rengin lausahdukseen (A5b) *Jagh plägar Plogen drijfwa och köra*, jossa tosin objekti *Plogen* on pääverbin (ei kuitenkaan pääsanansa) jäljessä. Vrt. A8a *Jagh henne rätt nu förswara wil*, jossa subjektia seuraa objekti aivan kuten Finnen repliikissä. Finnen lausuman voi käsittää aivan toisinkin. Edlundin (1996: 78) mukaan kyse on laivan keinumisesta (aalloilla), ts. 'Min skuta plägar gunga (pD vågorna)'. Mielestäni kyseinen tulkinta ei sopinut Finnen avaukseen mm. siitä syystä, että *mino*-pronominin tavallisin merkitys on 'jag' eikä 'min'. Fraasia *Jagh plägar* kosijat käyttävät yleisesti kertoessaan, mitä he tekevät ammatissaan, ja tältä pohjalta Finnen lausumaan sopisi sama merkitys. Kauppias, joka kiertelee merillä paikasta toiseen, aloittaakin repliikkinsä näin: A7a *Jagh plägar i Siön medh mitt Skep löpa*. 'Laiva' on *Skep* ja 'purjehtia' *i Siön* - - *löpa*. Ongelmana omassa tulkinnassani on kuitenkin *kuta*-sanana merkitys, mistä syystä olen asiaa pohdittuani Edlundin tulkinnan kannalla.

Toinen hiukan epävarma säe on 7. repliikin *Om mino håller tu fanners laxa*. Ensimmäinen ajatus on tulkita *mino* subjektiksi, mutta toisen pronominin *tu*-asu

sekä konteksti romuttavat tämän tulkinnan. Sanajärjestys on tosin outo, jos ratkaisuksi hyväksyy seuraavan: "Om mig håller du (för) fanders slags." (Modernistettu versio: Om du håller mig för en djävul[s like] 'jos pidät minua paholaisena'). Suomalaista sävyä tavoitteleva säe lienee myös Finnen toisen repliikin alku *Kusa samra mino är Finne icke lemme*. Sen rakenne on ruotsalaisittain outo (vrt. Edlund 1996: 84) mutta suomeksi käännettynä ymmärrettävä: "Piru vieköön, minä olen suomalainen enkä [olekaan] mitätön."

4 LOPPUSANAT

Olen kirjoituksessani esitellyt 1600-luvun näytelmässä esiintyvän suomalaisen vaimontappajan, Finnen, kielenkäyttöä. Finne puhuu ruotsia suomalaisittain murtaen, mutta tämä ei tee hänestä pelottavaa. Pelottavuus on siinä, että hänen kielenkäyttönsä muuttuu näytelmässä raa'aksi ja hän antaa ymmärtää, että tällainen raakuus kuuluu suomalaiseen elämäntapaan (*Finnelagh*). Hellittelynimiä hän käyttää vaimostaan ironisesti (esim. uhkailun lopuksi 6. *mino Puppur söta Kära*), useimmiten sijansa saavat haukkumasanat: 5. *Slijperumpa* 'riippuperse', *tin gamla Hora* 'senkin vanha huora', *förbannade Slampertaska* 'kirottu lunttu' jne. Koska näytelmän tekijästä ei ole tietoa, voi vain spekuloida, mistä syystä kirjoittaja on tehnyt Finnestä kostajan ja vaimontappajan. Emme tiedä, oliko hänellä omakohtaisia kokemuksia Finnen tapaisista suomalaisista vai oliko hän kuullut huhuja tai ehkä jonkin tositarinan. Ja minkä verran kirjoittaja itse osasi tai ymmärsi suomea? Oliko hänen ympäristössään ollut niin paljon suomalaisia, että hän oli omaksunut joitakin suomen sanoja? Tai oliko hän (melkein) kaksikielinen? Suomalaiskolonisaatio oli Ruotsissa jo niin vahva 1600-luvun puolivälissä, että ainakin Tukholman seuduilla asuva oli varmasti ollut tekemisissä suomalaisten kanssa.

Bedlegranna-näytelmän tekijä on osannut jäljitellä tavallisen suomalaisen ääntämisvaikeuksia ja muitakin hänen ruotsiinsa sekoittuneita suomalaisuuksia. Kyseessä on 1600-luvun ruotsalaisen käsitys siitä, miten valtakunnan itäpuoliskosta emämaahan muuttaneet puhuivat ruotsia; kirjoittajan tapaamien suomalaisten puhe lienee kuulostanut hänen korvissaan sellaiselta kuin Finnen puhe. Tästä voivat selittyä eräät Finnen arvoitukselliset ilmaukset, esim. avausrepliikeissä useasti toistuva *kusa samra*, jonka merkitystä olen voinut vain arvailla. Kyseessä voi olla ilmaus, jonka kirjoittaja oli useasti kuullut suomalaisten suusta, ehkä juuri näiden ryhtyessä puhumaan. Finnen viljelemät suomen kielen sanat ja muodot (esim. *mino*, *Tockholmis*) ovat olleet suurtaajuisia useassa kielenkäyttötilanteessa: itsestään puhuva joutuu käyttämään yksikön 1. persoonan muotoja, ja Tukholmassa sekä asui että asioi 1600-luvulla paljon suomalaisia.

Kirjallisuus

- Alle Bedlegrannas Spegel, Eller En ynkeligh och bedräfweligh TragÉdia* - - . Nu nyligen - - tridie resan aff Trycket vthgången, Chr 1647.
- Collijn, I. *Sveriges bibliografi. 1600-talet*. I 1942-44, II 1946. Uppsala: Almqvist & Wiksell.
- Edlund, L.-E. 1996. "Kudh förbanne tigh tu Horakaxa". Lite om vardagsspråk och språkblandning i några 1600-talstexter. Teoksessa Lena Moberg och Margareta Westman (toim.) *Svenskan i tusen Dr. Glimtar ur svenska språkets utveckling*. Stockholm: Norstedts, 70-87.
- Huovinen, S. 1980. Den finska invandringen i Sverige - från medeltiden till idag. *FINSK I SVERIGE*, Utbildningsradion, 14-25.
- Hyltenstam, K. & I. Lindberg 1983. Invandrares svenska. En kritisk genomgång av materialet i projektet Svenska för invandrare (Josefson 1979), särskilt med avseende på dess vidare användningsmöjligheter. Forskningsgruppen Svenska som målspråk (SSM). SSM Report 9. *Studium av ett invandrarsvenskt material*. Stockholms universitet. Institutionen för lingvistik, 5-51.
- Hyvärinen, A. 1994. *VAD H_RSÅ Några kontrastiva synpunkter på betoningssfel i svenskan och deras perception*. Meddelanden från institutionen för nordiska språk vid Uleåborgs universitet. Serie C nr 8.
- Källström, R. 1985. *Modersmål. Finska, en kontrastiv beskrivning*. Stockholm: Skriptor Förlag.
- Lilius, P. 1994. *Språkval och ordval i tillfällesdiktningen i Finland 1700-1749*. Skrifter utgivna av Svenska litteratursällskapet i Finland 587. Helsingfors.
- Otava 1967 = Otavan iso tietosanakirja. Toinen painos. Helsinki: Otava.
- Pedersen, U. , C. Rosenberg-Wolff & I. Uddström 1996. "Va va de du sa?" *Blåa boken*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Pitkänen, A. 1980. *Vad språkfelen berättar. Felanalys av finska invandrarelevers fria skriftliga framställning*. STRINS-projekt 5. Göteborgs universitet.
- Tarkiainen, K. 1990. *Finnarnas historia i Sverige*. 1: Inflyttarna från Finland under det gemensamma rikets tid. Nordiska museets handlingar 109. Stockholm.
- Wess, n, E. 1963. *Våra ord, deras uttal och ursprung. Kortfattad etymologisk ordbok*. Nämnden för svensk språkvård. Stockholm: Norstedts.

LIITE: Finnen repliikit näytelmässä Alle Bedlegrannas Spiegel

Här frijar en Finne.

1. KVsa samra effter thet wari so taxi
 At mino hälsa jumalaxi/
 Mino kuta pläga runka/
 Mino köra wackra punka/
 Mino wara wackra kara/
 Mino plä Tockholmis fara/
 Mino wara wackra lechte/
 Mino pekära Jungfrw dil ächte/
 Mino Ämbar mino Wannor/
 Mino köra wackra Kannor/
 Mino Ämbar mino Trugh/
 Och hwad Kudh kuti mino Hugh.

2. Kusa samra mino är Finne icke lemme/
 Mino haa fult vp hemme/
 Mino skal see och tu kan koka/
 Mino haar fult vp roka/
 Mino haar fult vp Lesk och Köte/
 Tagh widh migh min Puppur söte.

3. Ja kusa samra migh swara och wäll/
 Mino wara och myckit säll.
 Mino haar Kård och Krund/
 Der dil Kött och Lesk dil många Pund.

4. Ja kusa samra rätt så/
 Sino räckia Hand ther på.

5. Ja ja kan iagh först medh Jungfrun hylla/
 Sedan skal iagh henne medh Mäsk fylla/
 Om tu wil wara Kärestan mijn/
 Så skal tu få äta Plokorff skin/
 Så skal tu icke försmå/
 Sedan dricka Watn å/
 Sino skal äta Stampekaku och Kålpla/
 Tricka Watn och köra sigh kladh/
 Ja/ om tu hårdeliga förtryter/
 Skal tu få thet feeta aff Tiärtampen tryper/
 Tu skalt wetta thet är Finnelagh/
 Äta Rofwor och Stampekakur hwar tagh/
 Thet är annat än steekt och sudit hafwa/
 Tu skal wäl Stampekakur til godo taga/
 Mino skal lära sino Slijperumpa/
 Medh Karpas och Tiärtampar punka/
 Jagh skal lära tin gamla Hora/
 Tu skal ingen ährligh Man tåra/
 Tu haar så mången ährligh Man försmådt/
 Men nu haar tu rätta Kara fått/
 Som tigh kan lägia i plöt hwar tagh/
 Itt sådant Sinne hafwer iagh/
 Tu skal wetta tu är Mull och Aska/
 Tu lede förbannade Slampertaska.

6. Ja ja mino Puppur söta Kära/
Låt tigh intet så snart förfära/
Sköta inga andra tolka/
Wij äre båda wackra Folka.

7. Kudh förbanne tigh tu Horakaxa/
Om mino håller tu fanners laxa/
Mino stodh hemligh i then Wråå/
Och kranneligh lysna på/
Huru tu mino paktalar så kamligh/
Mino är lijka Karra öfwer tigh/
Mino tor ryckia vth min långa Knijff/
Och hugga honom i titt vnga Lijff.

8. Ja/ ja Pöfwele skal intet nappa migh/
När iagh haar huggit Knijfwen i tigh/
Mino traar tijt som mino wara föra/
Så pläga andra Finna köra/
När the i Swerki haa illa kiort/
Draga the til Finland fort/
Hwem finner tå them ikän/
Så haa the kiort för så kiöra the än.